

УДК 378.4(477+569.4):7/9

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-196-47-52

РАСТРИГІНА АЛЛА МИКОЛАЇВНА –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-2831>

e-mail: rastrygina.alla@gmail.com

ДАВІДОВІЧ НІТЦА –

професор, завідувачка відділу оцінки якості та академічних вказівок, керівник програми підготовки вчителів університету Аріель, Ізраїль

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7273-903x>

e-mail: d.nitza@ariel.ac.il

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ІЗРАЇЛЮ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Глобалізаційні процеси, спрямовані на створення планетарного інформаційного суспільства, єдиної економічної системи та універсалізації культури, потребують поміркованого усвідомлення тих суперечностей, які виникають уже сьогодні у життєвому просторі й професійній діяльності сучасної людини. Безперечним є позитивний ефект глобалізації, котра завдяки економічним та технологічним інноваціям у всіх сферах життя та утвердженням ринкових відносин, сприяла прогресові людства, залучаючи все більш широкі кола суспільства до досягнень цивілізації. Разом з тим, на думку вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Андрущенко, І. Бех, А. Гайжугіс, С. Голдман, Р. Еліор, Н. Давидович, І. Кевішас, Г. Кремінь, В. Кутир'юв, Ю. Саух, С. Симоненко, А. Растригіна, І. Фрідман В. Хайруліна), згадані процеси створюють підстави до подальшої трансформації і людської свідомості, з далеко неоднозначними наслідками для особистості. Оскільки регулятором суспільного життя замість культури все виразніше стають технологія і соціотехніка, а людина взагалі втрачає своє центральне значення, перетворюючись на об'єкт маніпуляції, на «людський капітал» [8].

Зазначена проблема є предметом занепокоєння багатьох цивілізованих країн, й України та Ізраїлю зокрема, які основою власної розбудови обрали гуманістичні цінності демократичного суспільства, засадничими принципами якого є свобода і відповідальність людини за особистісний вибір, зорієнтованість на успіх та розвиток таких соціально значущих особистісних якостей, як самостійність, ініціатива, здатність до самовираження й самореалізації у власному житті й професійній діяльності зокрема. Тож, нагальною стає потреба не

лише в переосмисленні реалій і можливих наслідків глобалізації в добу постмодерну, а й розробка тих перспективних напрямків розвитку освіти як основи сучасного суспільства, які мають здійснюватися в ім'я збереження ідентичності людини як особистості. Й у першу чергу це стосується гуманітарних наук як основи гуманістичної освіти, котра у всі часи була і має залишатися джерелом культурних традицій і центром становлення духовності народу. За нашим глибоким переконанням, саме гуманітарні науки, котрі є якісною характеристикою системи освіти як України, так і Ізраїлю, ґрунтованої на демократичних принципах і гуманістичній спрямованості [9], мають визначати засадничі основи освітньої парадигми ХХІ століття. Впровадження ж останньої в систему вищої й середньої освіти, здатна забезпечити вирішення існуючих глобалізаційних проблем задля переулаштування культурного поля будь-якої нації та допомоги людині у саморозвитку і духовному сходженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання місця і ролі гуманітарних наук в освітньому просторі закладів освіти багато років було і залишається предметом зацікавленості вітчизняних і зарубіжних науковців. Досліджуючи трансформаційні зміни сутності гуманітарних наук, С. Симоненко констатує, що гуманітарне знання радянської доби було важливим чинником у формуванні відповідної ціннісної системи. Потреба у застосуванні команд і погроз замінювались педагогічними прийомами ідеології та пропаганди з наголосом на формуванні в індивіда здатності до самоконтролю, а також на морально забарвлених суспільно вмотивованих вчинках. В такому контексті, свобода, толерантність, людяність як цінності, не були особливо затребуваними, втрачаючи свій іманентний

зміст, вони підпорядковувалися цінностям патріотизму та громадянськості [10].

Зниження престижу гуманітарних наук у західному світі науковці пов'язують із закінченням Другої світової війни. У цей період середня і вища ланки освіти повинні були справлятися з різношерстою шкільною й студентською аудиторією, а також відповідати очікуванням суспільства на освіту, орієнтовану на зайнятість. Тож, культурний підхід, який підкреслював важливість для людини внутрішніх, особистісних знань, поступився місцем утилітарному, що сприяв зміцненню структури знань в освіті в цілому, а вивченню природничих наук надавалося більше значення, ніж гуманітарним [21]. Такі зміни знайшли своє відображення й в освітніх реформах Ізраїлю, де функціональний утилітарний підхід став центральним для визначення цілей освіти. Прикладом цього може стати звіт вищої комісії з питань науково-технічної освіти Міністерства освіти і культури Ізраїлю [18], в якому, хоча і йдеться про важливість гуманітарних наук, все ж більшого значення надається вивченню природничих і технічних наук.

Зауважимо, що на думку американських дослідників Куксона та Перселла, падіння в Ізраїлі інтересу до гуманітарних наук вплинуло на ситуацію в академічних колах більш суттєво, ніж в інших країнах. Оскільки в таких країнах, як Великобританія чи США, завжди існували ексклюзивні приватні школи, де гуманітарні науки рівноцінно поєднувалися з природничими [16], гарантуючи передачу культурної спадщини, чого не сталося в Ізраїлі.

Гуманітарній освіті в рецепції українських дослідників щодо історії її становлення та питань розвитку у різні періоди вітчизняної філософської й педагогічної думки, присвячена велика кількість наукових праць. Разом з тим її переосмислення на тлі загострення кризових явищ щодо стану гуманітарних наук в той чи інший проміжок часу, вирізнялося різним ідеологічним забарвленням в залежності від існуючої освітньої парадигми. За радянських часів гуманітарна освіта розглядалася як сукупність знань у галузі суспільних наук (історії, філософії, філології, мистецтвознавства тощо) та пов'язаних з ними навичок та вмій, а гуманітарні науки визначалися найважливішим засобом формування світогляду, котрий відіграє провідну роль у загальному розумовому розвитку людей й, перш за все, в їхньому моральному та ідейно-політичному вихованні [3]. Тож, як зазначає Х. Гумберт, протягом

XX століття гуманітарні науки значною мірою збереглися саме завдяки постійним розмовам про власну кризу, але фактичне поглиблення цієї кризи все ж почалося на тлі кардинальних геополітичних подій у кінці XX – на початку XXI століття [4].

У створеній вже з отриманням Україною незалежності «Концепції гуманітарної освіти України» зазначалось, що передумовою визнання України в загальносвітовому освітянському просторі виступає розбудова освіти на основі глибоких національних традицій гуманітарного навчання з орієнтацією на загальні світові гуманістичні цінності та стандарти [7]. Тож, кінець XX ст. для українського суспільства в цілому й освітньої галузі зокрема, став періодом великих сподівань щодо зміни авторитарної парадигми освіти на гуманістичну. Проте, процес переорієнтації змісту освіти на особистісно зорієнтований розвиток та активізацію суб'єктної активності індивіда, в якому гуманітарні науки посідають провідне місце, й сьогодні певною мірою залишається проблемою, котра потребує адекватного вирішення як в Ізраїлі, так і в Україні.

Метою статті є аналіз стану гуманітарних наук у системі освіти України та Ізраїлю й з'ясування можливостей актуалізації гуманітарного знання в освітніх системах обох країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. В численних наукових дослідженнях українських і ізраїльських науковців, присвячених проблемам сучасної гуманітарної освіти, порушуються питання, пов'язані з реалізацією поставлених перед вищою школою завдань щодо загальнокультурної, теоретичної та практичної підготовки фахівців на засадах гуманізації та демократизації освітньої галузі, яка, завдяки вишам, має здійснюватися на всіх її щаблях [2]. А. Шиловцев зазначає, що у вільному демократичному громадянському суспільстві гуманітарні науки мають особливу цінність, оскільки тільки гуманітарно розвинена людина здатна усвідомити свою персональну відповідальність за все те, що відбувається й у своєму найближчому оточенні, й в країні в цілому [13]. На думку Еліога, у наданні знань та мудрості, правди та справедливості, свободи та рівності, етики та доброти, справедливості та миру, саме гуманітарні науки вносять унікальний внесок, ґрунтований на загальнолюдських і національних цінностях кожного народу [20]. Голдман нагадує, що ще з часів Платона гуманітарні науки були єдиним способом досягнення сенсу життя для особистості, яка прагне відшукати у всесвіті істину, розум,

красу та добро [15]. За Ламмом, гуманістичні цінності пізнаються й привласнюються особистістю завдяки гуманітарним дисциплінам, соціальним дослідженням та мистецтвам, які базуються на їх класичному сприйнятті у контексті розвитку культури людства [21].

Абсолютно слушною, на наш погляд, є позиція С. Симоненко, котрий, досліджуючи роль гуманітарного знання в сучасних освітніх стратегіях, наголошує, що сьогодні освіта катастрофічно втрачає свої колишні духовно-моральні орієнтири, не пропонуючи нічого натомість. Виникнення цієї проблеми науковець пов'язує з тим, що в сучасному інформаційному суспільстві акцентується увага на формуванні нового типу інтелекту, здатного миттєво орієнтуватись у швидкоплинному інформаційно-технічному потокові [10]. А відтак, незважаючи на декларацію про впровадження гуманістичної парадигми освіти й провідну роль у цьому процесі гуманітарного знання, головною метою освітнього процесу залишається формування раціональних навичок та умінь оперувати інформацією, володіти комп'ютерними технологіями, мислити виключно прагматично та раціонально. В той час, як найбільш характерною ознакою гуманітарних наук, що відрізняє їх від наук точних, природничих, є суб'єктивність як властивість особистості, яка в науковому дискурсі розуміється як творчість, активність, авторство власного буття й перетворення оточуючого середовища. Тож, важко не погодитися з науковцями, що сьогодні духовна культура і виховання все ще залишається чи не на останньому місці серед пріоритетів сучасної освіти

Порушуючи проблему викладання у закладах вищої освіти дисциплін гуманітарного циклу в умовах розвитку технологічного знання, Л. Кліменкова вважає цілком очевидним, що сучасні освітні стратегії все більш орієнтовані на підготовку фахівця-технократа, котрий досконало володіє інформаційними технологіями, але позбавлений загальної гуманітарної культури. А це, на її думку, загрожує найсерйознішими цивілізаційними наслідками, адже відомо, що технічний прогрес здатний обернутися моральним, духовним та культурним регресом [10].

Надзвичайна поляризація між спеціалізацією в галузі природничо-наукових та гуманітарних наук, спостерігається і в Ізраїлі. На відміну від країн західного світу, де застосовуються методи, спрямовані на підтримку балансу між гуманітарними дослідженнями й відповідними науками,

кількість обов'язкових предметів з гуманітарних дисциплін все ще залишається дуже обмеженою [19]. Проблема поглиблюється й тим, що серед науковців-технократів все ще існує думка про сумнівність наукової природи гуманітарних наук. Останні не визначаються як «наукові», оскільки, на їхній погляд, ці галузі дослідження часто містять суперечливі теорії, які неможливо подолати, а відтак, є суб'єктивними й ґрунтуються лише на емоціях. Більше того, в академічних колах природничі та технологічні дослідження стали основним стандартом оцінювання релевантності гуманітарних наук, що змусило гуманітарні науки звернутися до оцінки досліджень науково-природничими засобами й, таким чином, втратити свою унікальну природу [19].

Таким чином, дослідження сучасних ізраїльських і українських дослідників ще раз підтверджують, що гуманітарні науки є проявом тих сфер знань, які виражають людську культуру та людську творчість у будь-якій країні. Разом з тим, у законодавчих документах обох країн, що упорядковують роботу вишів, більшою мірою увага все ще залишається сконцентрованою на підготовці конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного розвитку країни, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [5; с. 14]. Подібну риторику щодо «формування конкурентоспроможного, висококваліфікованого фахівця..., що відповідає потребам сучасного розвитку національної економіки» знаходимо чи не у кожному дослідженні вітчизняних науковців, які звертаються до проблем реформування сучасної вищої освіти [6].

Зрозуміло, що «людський капітал», сьогодні дійсно є запорукою технологічного й інформативного прориву, але, коли мова йде про людину як про знаряддя праці (хоча й високоартісного), а інтерес до фахівця з боку роботодавця оцінюється ступенем його корисності в якості робочої сили [10], це не може залишатися лише приводом для занепокоєння, а й потребує невідкладного вирішення, оскільки вища освіта наразі виглядає як певний сектор економіки, а такі основопокладаючі її категорії як наука і культура розглядаються сьогодні виключно у системі товарних відносин. Тож, ми підтримуємо думку провідних науковців обох країн, що перенесення у вищу освіту принципів «товаризації» у вимірах надання освітніх послуг та їхнього споживання, руйнує глибинну сутність і сенс розвитку її духовності.

Досліджуючи провідні чинники, що здатні забезпечити впровадження у сучасну систему освіти новітньої парадигми ХХІ ст., ми неодноразово наголошували на необхідності застосування у межах гуманістичної парадигми таких моделей освіти, які б дійсно відповідали вимогам часу й були спрямовані на особистісне й професійне становлення майбутнього фахівця на засадах духовно-творчого саморозвитку й самореалізації [9].

У такому контексті, саме гуманітарні науки набувають особливої значущості. Оскільки освіта, в якій превалює технократичне знання, не здатна зафіксувати «якість» духовного світу, справжність особистісної свободи, індивідуальну траєкторію духовно-творчого зростання особистості. Тож, певний дисбаланс між бажаним і реальним, дозволяє констатувати, що наразі в освітній галузі все помітнішими стають досить серйозні кризові явища, коли руйнується глибинна сутність таких основоположних її категорій як культура і духовність [9].

Однією із вагомих причин такого розриву між освітою та культурою і духовністю є, на наш погляд, скорочення як гуманітарних наук в цілому, так і гуманітарної складової освітніх програм, оскільки якісна вища освіта неможлива без критичного гуманітарного первня. Сьогодні ж реальність є такою, що сучасні ідеали й світоглядні позиції щодо гуманітарного знання у гонитві за знанням як за товаром, розглядаються як данина традиції, що давно себе вже пережила, а гуманітарні науки є мало не перешкодою у пошуку найкоротшої відстані до бажаної мети – професійної кар'єри, високого соціального статусу тощо. В результаті таких обставин, сьогодні гуманітарна кар'єра не сприймається як фінансово вигідна і не забезпечує майбутнього працевлаштування навіть для тих, хто бажає будувати професійну кар'єру у закладах вищої або загальної середньої освіти. Щодо соціального статусу професій, пов'язаних з гуманітарними науками і мистецтвом, на жаль, вони поступово втрачають престижність як в Україні, так і в Ізраїлі. Це стає очевидним з огляду на зменшення кількості як абітурієнтів, так і студентів, котрі навіть отримавши диплом гуманітарія, не проявляють впевненості щодо доцільності такої кар'єри.

Зменшення попиту на гуманітарні науки і спеціальності відповідає падінню кількості викладачів, зайнятих у викладанні гуманітарних й, зокрема, мистецьких дисциплін. Більш того, навіть серед

керівництва та професорсько-викладацького складу вишів як в Україні, так і в Ізраїлі, зустрічаються й такі особи, які вважають, що забезпечення студентам можливості опанувати гуманітарні науки є марною витратою академічних та фінансових ресурсів.

Аналіз авторами статті причин такої досить плачевної зміни у ставленні нинішнього покоління до гуманітарних спеціальностей засвідчив, що фактичне поглиблення цієї кризи обумовлено тим, що навіть коли на загальнодержавному рівні йшла мова про гуманітаризацію освіти, деякі дослідники опосередковано визнавали «меншовартість» гуманітарного знання, відводячи йому принизливу роль «служниці» техніки та технологій [9; 17]. Провідною стала теза про те, що гуманітарні, й особливо мистецькі науки, у поєднанні з естетичним відображенням світу здатні надавати природничо-науковому пізнанню потужного стимулу завдяки творчій та інтелектуальній інтуїції. Тобто, запроваджувалась думка про «олюднення» техніки й технологій, оскільки фахівець, що обслуговує останні, повинен володіти не тільки спеціальними знаннями, а й комплексом гуманітарних знань, здатним стимулювати його творчу діяльність [10].

Зовсім не заперечуючи вищезгадані положення, ми є прихильниками гуманістичних моделей освіти й підтримуємо позицію провідних сучасних науковців України та Ізраїлю про те, що технократизація та товаризація не робить людину ні кращою, ні більш щасливішою, а швидше навпаки, примітивізує особистість, тоді як розвинуті емоції сприяють гуманним імпульсам, вільному, критичному мисленню і в ситуації вибору допомагають обрати етично вірне рішення. Тож, освіта в цілому й вища в тому числі, має працювати не тільки на економіку, скільки на саму людину. А відтак, гуманітарні науки мають стати дієвим підґрунтям освітньої парадигми ХХІ століття, де становлення емоційного інтелекту особистості, розвиток унікальних суб'єктних здібностей щодо інтелектуальної зацікавленості таємницями творіння, історією науки, культури, мистецтва дозволятимуть розв'язувати проблеми, пов'язані з її життєвим й професійним самовираженням та самореалізацією у сьогоденному мінливому світі.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Аналіз стану досліджуваної проблеми дозволив дійти висновку, що незважаючи на численні спроби науковців актуалізувати питання підвищення статусу гуманітарного знання за рахунок розширення меж гуманітарних наук на різних

рівнях освітніх інституцій, в Україні та Ізраїлі зазначена проблема залишається відкритою. Разом з тим, очевидним є те, що засвоєння багатой духовної та культурної спадщини кожної із країн, усвідомлення кожною сучасною людиною цінностей, сенсу та значення власного життя має стати пріоритетним. Людина, котра відмовляється від загальнолюдських гуманістичних цінностей, надаючи перевагу ілюзіям раціонального вибору, добровільно перетворюється у зручний матеріал для побудови чужих її природі соціальних інституцій, котрі успішно сьогодні використовують інформаційно-комунікативні технології для контролю над її особистістю та поведінкою [10]. Тож, головною метою освіти у межах освітньої парадигми XXI століття має стати не декларований, а дійсний пріоритет цінності людини, скерований гуманістичним підходом у ставленні до гуманітарних наук і культури в цілому [9; 17].

Гуманітарні науки, в яких об'єднані компоненти культури і духовності, здатні забезпечити людині усвідомлення того, як ставитись до себе не як до засобу, а як до мети й вирішувати практичні завдання, котрі не будуть шкодити її сутнісним силам, а навпаки відповідати їм та розвивати їх. Саме така особистість може й має стати Творцем світу, в якому вона здатна відшукати для себе той сенс, котрий дозволить вийти за рамки банальної повсякденності й так званого здорового глузду, що керується виключно принципами вигоди та доцільності. І тільки тоді побачити й відкрити у собі дійсно Людське [10]. Тож, актуалізація проблеми впровадження в освітні системи України та Ізраїлю широкого спектру гуманітарних наук з метою розширення меж гуманітарного знання, здатного апелювати до цілісності внутрішнього світу особистості, розкривати її суб'єктивно-особистісний план, гармонізувати як стосунки людини з людиною, так і стосунки людини зі світом, є дійсно на часі. Перспектива наших подальших наукових розвідок у представленому напрямі пов'язана з порівняльним експериментальним дослідженням шляхів відродження гуманітарних наук в сучасній системі вищої освіти України та Ізраїлю на засадах новітньої парадигми XXI століття.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Білоцерківська Н. Реформування вищої освіти в Україні: правові аспекти / Н. Г. Білоцерківська *Форум права*. 2014. №4. С. 13–17.
 2. Борова Т. А. Людський капітал та його формування в системі вищої освіти. *Педагогіка,*

психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. № 8. С. 19–22.

3. Демченко Н. М. *Гуманітарна освіта в реценції вітчизняних дослідників: історія і сучасність* / Н. М. Демченко // *Постметодика*. 2013. №5. – С. 51-55. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Postmetodyka_2013_5_15

4. Гумбрехт Х.-У. «Башня из слоновой кости»: о будущем гуманитарного образования. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки*. 2017. С. 13–26.

5. Закон України «Про вищу освіту» (*Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 37-38, ст. 2004). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/1556-18>

6. Карпов А. Коммодифікація образования // *Педагогіка*. 2012. № 2. С. 3–13.

7. Концепція Гуманітарної освіти України. Київ – Генеза, 1997. 14 с.

8. Кутирев В. Человек XXI века: уходящая натура // *Человек*. 2001. № 1.

9. Растригіна А. Концепція духовності виховання як модель новітньої парадигми освіти // *Горизонт духовності виховання: колективна монографія / The Horizon of Spirituality of Education: collective monograph*. Вільнюс: Zuvedra, 2019. С. 128–143.

10. Симоненко С. П. Гуманітаристика в системі вищої освіти: проблеми та перспективи // *Соціогуманітарний потенціал освіти як чинник модернізації українського суспільства*. [Колективна монографія]. Київ, 2018. С. 64–95.

11. Тимофеева А. А. Принципы гуманистического воспитания в концепции либерального образования Дж. Г. Ньюмена. *Електронний науково-образовательний журнал ВГСПУ «Грани познання»*. №7(27). Декабрь 2013; www.grani.vspu.ru

12. Фрейре П. Освіта як практика свободи. *Формування критичної свідомості*. К. : Юніверс, 2003. С. 17–98.

13. Шиловцев А. В. Гуманитарная составляющая высшего образования и безопасность личности. *Высшее гуманитарное образование в динамике местного сообщества*. Мат-лы конф. Бузулук, 2015.

14. Council for Higher Education Document, November 5, 2014. [in Hebrew].

15. Goldman, S. (2014) Harvard and the humanities. *First Things*, 239, 20– 21.

16. Cookson, P.W. & Persell, C.H. (1985). *Preparing for Power: American Elite Boarding Schools*. NY: Basic Books.

17. Davidovich N., Eckhaus E. (2019). Factor Affecting the Decision Process of Selecting an Academic Conference // *A Virtual Higher Education Campus in a Global Word. The Role of the Academic Campus in an Era of Technological Progress*. New York.

18. Ministry of Education and Culture. (1992). «Tomorrow 98» – *Report of the supreme committee for scientific and technological education*. Jerusalem. [in Hebrew]

19. Friedman, I. & Ben-Galim, N. (1988). Final examinations systems in Various countries. Jerusalem: The Henrieta Szold Institute. [in Hebrew].

20. Elior, R. (2011). The struggle over the humanities. *Kivunim Hadashim*, 25, 73–103. [in Hebrew].

21. Lamm, Z. (1999). Between the educational ideologies and the teaching methods in Israeli schools from their beginning until establishment of the state. In R. Globman & Y. Iram (Eds.), *Development in Teaching: The Israeli Case* (pp. 29–31). Tel Aviv: Ramot, Tel Aviv University. [in Hebrew].

REFERENSES

1. Bilotserkivs'ka, N. (2014). *Reformuvannya vyschoi osvity v Ukraini: pravovi aspekty*. [Reforming higher education in Ukraine: legal aspects].

2. Borova, T. (2011). *Lyuds'kyi kapital ta yogo formuvannya v systemi vyschoi osvity*. [Human's capital and formation in the system of higher education].

3. Demchenko, N. (2013). *Humanitarna osvita v retseptsii vitchyznyanuh doslidnykiv: istoriya i suchasnist*. [Humanitarian education in the reception of domestic researchers: history and modernity].

4. Gumbrecht, H.-U. (2017). «*Bashnya iz slonovoi kosti*»: o buduschem gumanitarnogo obrazovaniya. [The Ivory Tower: On the Future of Humanities Education]. Kharkiv.

5. *Zakon Ukrainu «Pro vyschu osvitu»*. (2014). [Law of Ukraine «On Higher Education»] № 37-38.

6. Karpov, A. (2012). *Kommodifikatsiya obrazovaniya*. [Commodification of education].

7. *Kontseptsyya Gumanitarnoi osvity Ukrainy*. (1997). [The concept of Humanitarian Education of Ukraine]. Kyiv.

8. Kutirev, V. (2001). *Chelovek XXI veka: uhodyaschaya natura*. [Human XXI century: the outgoing nature].

9. Rastrygina, A. (2019). *Kontseptsyya duhovnosti vyhovannya yak model' novitnoyi paradygmy osvity*. [The concept of spirituality of education as a model of the latest paradigm of education]. Vilnius.

10. Simonenko, S. (2018). *Gumanitarystyka v systemi vyschoi osvity: problem ta perspektivy*. [Humanities in the system of higher education: problems and prospects]. Kyiv.

11. Timofeeva, A. (2013). *Printsipy gumanisticheskogo vospitaniya v kontseptsii liberal'nogo obrazovaniya Dzh.G. N'umena*. [Principles of humanistic education in the concept of liberal education by J. G. Newman].

12. Freire, P. (2003). *Osvita yak praktyka svobody. Formuvannya krytychnoi svidomosti*. [Education as a practice of freedom. Formation of critical consciousness]. Kyiv.

13. Shilovtsev, A. (2015). *Gumanitarnaya sostavlyayuschaya vysshogo obrazovaniya i bezopasnost' lichnosti*. [Humanitarian component of higher education and personal safety]. Buzuluk.

14. *Council for Higher Education Document*. (2014). [in Hebrew]

15. Goldman, S. (2014). *Harvard and the humanities. First Things*.

16. Cookson, P. W. & Persell, C. H. (1985). *Preparing for Power: American Elite Boarding Schools*. NY: Basic Books.

17. Davidovich N., Eckhaus E. (2019). Factor Affecting the Decision Process of Selecting an Academic Conference // *A Virtual Higher Education Campus in a Global Word. The Role of the Academic Campus in an Era of Technological Progress*. New York.

18. *Ministry of Education and Culture*. (1992). «Tomorrow 98» – *Report of the supreme committee for scientific and technological education*. Jerusalem.

19. Friedman, I. & Ben-Galim, N. (1988). Final examinations systems in Various countries. *Jerusalem: The Henrieta Szold Institute*.

20. Elior, R. (2011). The struggle over the humanities. *Kivunim Hadashim*.

21. Lamm, Z. (1999). Between the educational ideologies and the teaching methods in Israeli schools from their beginning until establishment of the state. *Development in Teaching: The Israeli Case* (pp. 29-31). Tel Aviv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теоретичні та методологічні основи професійної мистецької освіти в Україні та за кордоном; Педагогіка свободи в контексті реалізації сучасної освітньої парадигми.

ДАВІДОВІЧ Ніцца – професор, завідувачка відділу оцінки якості та академічних вказівок, керівник програми підготовки вчителів університету Аріель, Ізраїль.

Наукові інтереси: дослідження вищої освіти, сприяння навчанню та вимірювання ефективності у вищій освіті, розробка унікальних досліджень з оцінки якості освіти, розвиток дослідницьких ресурсів.

FORMATION ABOUT THE AUTHOR

RASTRYGINA Alla Mykolaivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Music Art and Methods of Music Education Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: theoretical and methodological foundations of professional art education in Ukraine and abroad; Pedagogy of Freedom in the context of implementation of the modern educational paradigm.

DAVIDOVITCH Nitza – Professor, Head of Quality Assessment and Academic Instruction and Head of Teacher Training Program of Ariel University, Israel.

Circle of scientific interests: studies of higher education, promotion of academic instruction, and performance measures in higher education. Development of unique assessment studies. Research resource development.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2021 р.